

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 4. Del : 1856-82

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "4. Del : 1856-82", i Heiberg, Johanne Luise: *4. Del : 1856-82*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 118. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr07val-shoot-idm139968710727920.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: 4. Del : 1856-82

HEIBERGS DØD.

Da Heiberg og jeg atter stode ene i vor Stue, sagde han: "Ja, det vil blive et Savn at undvære disse elskværdige Mennesker; men godt var det imidlertid, at de nu droge bort, thi jeg tror ikke, at jeg længer kunde have holdt Contenancen; det holdt haardt de sidste Dage." Jeg blev aldeles ulykkelig over disse hans Ord; thi jeg vidste, hvad en slig Udtalelse vilde sige i hans Mund. Jeg havde altsaa dog set rigtigt, og min stadige Angest for hans Befindende havde ikke været uden Grund, saaledes som baade han og vore bortreiste Venner mente. Hvor kunde de ogsaa tro, at deres livlige Vært, parat til enhver Samtale, til enhver Spøg, følte sig saa syg og lidende! At jeg ikke lod mig skuffe heraf var naturligt, uagtet han ogsaa lige overfor mig slog mine Spørgsmaal om hans Befindende hen i Spøg. Dog, heller ikke efter denne Tilstaaelse om sit Befindende var han at formaa til at søge Sengen; men at hans Tilstand var alvorlig, saa jeg deraf, at han ikke mere som sædvanligt vilde sidde inde i sit Studereværelse, men sad hos mig i vor Dagligstue og var tausere og alvorligere, end han pleiede. Jeg foreslog at læse høit for ham i en Bog, der just var udkommen, og begyndte herpaa, da jeg havde indrettet et mageligt Leie for ham paa Sofaen; - men efter et Kvarters Læsning sagde han: "O, nej! lad mig være fri for denne Lecture, den trætter og kjeder mig." Jeg gik hen til ham og følte hans Puls, den gik stærkt og feberagtigt. Lige overfor hans Leie paa Sofaen stod en af de stygge, sorte, gammeldags Kakkellovne, der se ud som et Gravmonument med en Urne paa. Det var aldrig tidligere faldet mig ind at tænke herover; men da Heiberg urolig udbrød: "Og saa er det saa hæsligt at se paa den fæle Kakkellovn," da stod det med Et tydeligt for mig, og jeg følte ligesom et Stik i Hjertet. Jeg tvang mig dog til at sige spøgende: "Det er der gode Raad for!" og jeg flyttede en stor Kakkellovnsskjærm hen for den. Han takkede saa mildt og kjærligt, at jeg kort efter maatte forlade Stuen for at skjule de Taarer, der ikke lode sig tilbageholde ved Tanken om, at jeg snart kunde miste ham. Vi levede nu en for mig angestfuld Uge.

Hvad der endmere bidrog til at gjøre mig denne forfærdelige Uge uhyggelig, var et formeligt Oprør i Naturen som i mit Indre. Stormen hvinede gennem Huset, saa Døre og Vinduer sprang klirrende op. Det peb gennem Skorstenene og Kakkellovne med en saa hvinende Lyd, som om det var Menneskestemmer, der skrege i Angest. En af disse Aftener, medens jeg bekymret sad ved den Syge. foer jeg sammen ved et pludseligt, voldsomt Brag; og det viste sig nu, at Stormen havde knækket et meget stort, tykt 119 Valnøddetræ, som stod ganske tæt ved Huset. Næste Morgen laa de skønne Blade og Kviste knækkede henad Havens Gange, og Regnen piskede ned.

Oprør i Naturen har altid udøvet en stærk Virkning paa mig; hvor meget mere da i disse pinlige Dage, hvor det ydre Oprør i Naturen smeltede sammen med det Oprør, hvoraf mit Indre var gennemrystet.

Heiberg havde allerede i flere Dage ligget til Sengs, og endelig havde han samtykket i, at jeg maatte lade Egnens Læge hente. Dennes Udsagn til mig i Enrum betog mig alt Haab, uden at han med Ord erklærede Faren for afgjørende. Jeg sad nu hele Dagen i vort Sovekammer hos min lidende Ven, hvis Sygdom, der blev stærkere og bestemtere, viste sig at være en Underlivsbetændelse, som voldte ham store Smerter og heftig Feber.

Vore Sovekammervinduer vendte ud mod den store, firkantede Gaard. Lige overfor Vinduerne, paa Tagryggen af en af Gaardens Længer, var en prægtig stor Storkerede, beboet af en hel Storkefamilie. Med disse mærkelige Dyr havde min Phantasi hele Sommeren været beskjæftiget. Nu stod jeg ofte her med Panden paa Ruden, i Angest for, at disse "Lykkefugle" snart vilde flyve bort fra Gaarden; mig syntes, at der var Haab, saa længe de holdt sig til Huset, og derfor var min første Gang hver Morgen hen til Vinduet for at se, om de vare bortfløine eller ikke. Det er forunderligt, hvor man i saadanne tunge Dage kan klynge sit Haab til det mindste Straa.

Dag for Dag var Heibergs Tilstand uforandret og min Sorg og Angest større og større. Jeg skrev nu til Martensens og meddelte dem den Sorg, der havde afløst vort kjære Samliv, og jeg modtog Begges Svar.

Martensens Brev vil jeg her meddele.

Kjøbenhavn, den 23de August 1860.

Skjøndt min Kone allerede har skrevet maa jeg, dyrebare Veninde, dog skrive disse Linier blot for at sige Dem, hvor bedrøvet jeg er bleven ved at erfare vor kjære Vens Sygdom. Gid vi dog snart maatte erholde bedre Tidender!

I saadanne Eensomhedens, Uvishedens, Spændingens og Beængstelsens Tider, som De, kjære Veninde, i disse Dage har gennemlevet og maaskee endnu lever i, naar De modtager dette, gives der intet andet tilforladeligt Middel for os end en ubetinget Hengivelse i den Høiestes Villie, en Hengivelse "ganske og uden Forbehold". Jeg veed, at De besidder en ikke ringe Øvelse i denne Hengivelse. Saa vil det da ogsaa gives Dem ovenfra, at drage den rette Velsignelse ud af disse Prøvelsens Tider, paa hvilke vi kunne anvende det

Ord, som Herren taler hos en af Profeterne: Jeg vil føre hende ud i Ørken og der vil jeg tale kærligt til hende!

Jeg tænker saa meget paa Dem og paa Heiberg, at dersom der gives en 120 magisk Tankerapport. De sikkert begge maae have en Fornemmelse deraf. Bring Heiberg min Hilsen. Han vil modtage den i Kjærlighed. Han har i den lange Aarrække viist mig meget og uforandret Venskab, har i saa mange Henseender været saa Meget for mig - langt Mere end jeg har kunnet være for ham! Gud opholde ham for os og for Fædrelandet! Han lade sit Lys lyse for ham i den mørke Time!

Dette Sommergeir bliver jo værre og værre og i Dag har det været som en stormfuld Octoberdag. - - -
Deres hengivne
H. Martensen .

Den 23de var Heibergs Tilstand saa foruroligende, at jeg i min Angest skrev til Byen til min Broder om at komme ud til mig ensomme Stakkel. Denne trofaste Broder begav sig strax paa Veien til os, men ankom først ud paa Natten til Bonderup. Da han saae, at Alle alt vare gaaede til Ro, vilde han ingen Forstyrrelse gjøre for ikke at forurolige den Syge og gik derfor Resten af Natten udenfor Huset. Næste Morgen kom Pigen ind i vort Sovekammer og hviskede til mig, at min Broder var ankommen om Natten, men var bleven gaaende udenfor for ikke at gjøre Alarm. Forfærdet skyndte jeg mig ud til ham og kastede mig grædende i hans Arme, udtalte min Angest og Sorg, og hvorledes mig syntes, at alt Haab var ude. Min stakkels Broder, der elskede Heiberg inderligt, blandede sine Taarer med mine. Han, saa lidt som nogen Anden, havde hidindtil havt Anelse om, at Heibergs Tilstand var saa betænkelig.

Jeg turde ikke saa tidligt paa Morgenstunden meddele Heiberg min Broders Ankomst af Frygt for at forurolige ham. Min Broder forblev altsaa hemmeligt i de andre Værelser. Senere op paa Dagen tog jeg Mod til mig og meddelte hans Komme. Jeg havde den Sorg, at Heibergs Miner sagde mig, at han begreb Betydningen af hans uventede Nærværelse. Lægen kom og gav ham ny Medicin, men tog kort efter atter bort, og vi forbleve i vor Uro og Angest. Denne Nat, mellem Lørdag og Søndag, var det mig umuligt at sove. Heiberg laa stille og sov af og til, naar Underlivssmerterne formindskedes, men hans Søvn var urolig og ledsaget af et kort og tungt Aandedræt. Jeg sad halvt opreist og græd. Med Et vaagnede han og sagde: "Min kjære Hanne, du græder jo! Er jeg virkelig saa syg? Tror du, jeg skal dø?" Jeg svarede ham, at jeg græd over, at han led, men haabede det Bedste. Næste Morgen, Søndag, var jeg saa udmattet og angrebet, at da min Broder kom ind for at se til Heiberg, bad han mig om at gaa lidt ud med sig i den friske Luft. Heiberg, hvis Tilstand ikke var værre end Dagen iforvejen, bad mig ogsaa endelig at gjøre dette. Jeg føiede dem da, stod op. 121 og min første Gang var hen til Vinduet for at se, om Storkene endnu vare der; *de vare fløine bort* . Vi gik en kort Tur ind i den tilstødende Lund og vendte derpaa hjem, hvor min første Gang naturligvis var ind til den Syge. Men hvor forfærdedes jeg ikke ved at se den Forandring, der i denne Timestid var foregaaet med min dyrebare Ven. Han laa i stærk Feber, uroligt kastende sig hid og did paa Leiets. Klokkeren var imidlertid bleven henved 12. Han greb min Haand og holdt den fast i sin, medens han stønnede af Smerte. Og her stod jeg nu uafbrudt fra Klokkeren 12 om Formiddagen indtil Midnat; med hvilke Følelser veed kun den, der selv har gennemlevet en saadan Dag. Sent om Aftenen kom Lægen, medbringende den forfærdelige Medicin: Moscus, denne sidste Lindring for vort arme Legeme. Sildig, mod Midnat, da Dødskampen var stærk, og den Døende vaandede sig i Kampen, havde Lægen, der stod ved Sengen, den Uforsigtighed at ytre til den Syge: "*Ved Midnat bliver det bedre* ." Jeg kan aldrig glemme det Blik, hvormed Heiberg besvarede denne Trøst. Havde han villet tale, da havde han sagt: "Jeg forstaar Dem, thi saa indtræffer Døden." Lægen gik nu med min Broder ind i de andre Værelser, og jeg lagde mig knælende ned ved Leiets og bad til den Eneste, vi have at ty til i en saadan Smerte, medens Heiberg beholdt min Haand fast i sin, bad, at hans sidste Øieblikke maatte lettes for ham. Lidt efter Kl. 11 reiste han sig med Anstrengelse halvt op, rakte sin Mund mod mig og gav mig det sidste Afskedskys, sank saa udmattet tilbage paa Pudden, og min Bøn var hørt; thi han laa nu stille og som det syntes uden Smertes, og Kl. 12 slog hans Hjerter sit sidste Slag. Jeg følte paa hans Haand, der endnu laa i min, at Pulsens ikke slog mere, og jeg løb ind for at hente Lægen, der bekræftede, at det var Døden*.

Da Lægen var taget bort, gik jeg atter ind til den Døde, satte mig i Nattens Stilhed hos ham, greb hans kolde Haand og vædede den med mine hede Taarer, medens jeg betragtede hans fine, ædle Træk. Ak, den forfærdelige Død! man kan ved et Sygeleie nok saa ofte forberede sig paa dens Komme, indtræder den i Virkeligheden, da kommer den dog saa overraskende, saa uforberedt, som om den Tanke aldrig var faldet os ind!

Jeg mindedes nu Heibergs Frygt for, at man betragtede en kun Skindød som død, og jeg sagde derfor til min Broder: "Han skal i Nat blive liggende i sin Seng, og jeg lægger mig i min her ved hans Side som sædvanligt." Dette vilde min Broder paa ingen Maade gaa ind paa, og det blev besluttet, at begge Dørene i den Stue, hvori han laa, skulde staa aabne, og min Seng stilles udenfor dem, medens min Broder redte sig et Leie paa en Sofa i samme Stue, hvori jeg laa. Jeg sagde til ham, at det jo var * 122 ligegyldigt, hvor jeg denne Nat laa, da jeg jo kunde indse, at Søvn ikke var for mig at tænke paa. Henimod Kl. 2 kom vi endelig til Ro; - men forunderligt! neppe havde jeg lagt mit Hoved paa Pudden, før Legemet krævede sin Ret, og jeg sov trygt og dybt Resten af Natten. Jeg havde jo staaet ved Dødsleiets uafbrudt i henved 12 Timer i Angest og Spænding, uden saa godt som at tage nogen Næring til mig. Spændingen var nu forbi, og Søvnens indfandt

sig over den trætte Sjæl og det udmattede Legeme. Ingen Drømme foruroligede mig, og jeg vaagnede om Morgenen styrket, men forundret over, at jeg virkelig havde sovet. Den Døde blev nu flyttet ind i et mindre Værelse. Min Broder blev hos mig Dagen efter denne forfærdelige Søndag til Kl. 6½ Eftermiddag; - men da nu han, tvungen af sine Forretninger i Kjøbenhavn, ogsaa forlod mig, og jeg saaledes blev ene tilbage i de mange Værelser med min Barndoms Ven, min Ungdoms Leder, min elskede Mand, min Støtte, mit Værn liggende som Lig - o, Gud! kun Du saae min Tilstand! Den følgende Nat var Søvnens ikke saa barmhjertig at indfinde sig.

Jeg havde besluttet, efter Heibergs Exempel lige overfor sin Moders Lig, hver Dag at se til den Døde. Jeg gik derfor strax næste Morgen derind, hvor han laa, greb hans Haand, men gøs tilbage ved at se den ellers fine Haand opsvulmet til den dobbelte Størrelse. Da jeg atter den følgende Dags Morgen vilde gaa ind til Liget, stod vor trofaste Tjener, Hans Bøge, udenfor Døren og standsede mig, idet han med Taarer i Øinene udrød: "Nei, Frue, De maa ikke mere se Herren! Jeg har været inde hos ham; tro mig, De taaler ikke mere at se ham i den Tilstand, han nu er i; jeg lover Dem, at jeg hver Dag skal se til Liget." Jeg føiede dette skikkelige Menneske, og var ham senere taknemmelig for hans Omsorg for mig, thi jeg kjendte min ulykkelige Phantasi og vidste, at ifald min bortgangne Ven virkelig i den Grad havde forandret sig, da vilde dette Syn have været uudsletteligt for hele mit øvrige Liv.

Opad Dagen kom til min usigelige Trøst vor trofaste Ven og Veninde Martensens, hvem min Broder strax ved sin Ankomst til Kjøbenhavn havde berettet mit store Tab. Noget efter indfandt sig ogsaa Etatsraad Krieger, Venner, der forstode og følte mit Tab. Jeg kastede mig i min elskede Venindes Arme og udrød: "Kan De se, at min tidligere Angst for Heiberg ikke var ugrundet!" - Martensens, der begge saa nylig havde set Heiberg livlig, og, som de troede, saa ganske uden al Fare, vare blevne ligesom bedøvede over min Broders uventede Meddelelse. Gode, milde, trøstende Ord lode nu fra deres Læber til mig Stakkelt, der i saa høi Grad havde trængt dertil. Kun faa Timer havde jeg disse Venner hos mig, - Krieger var alt tidligere taget bort - Kl. 6½ maatte Martensens atter forlade mig for at indtræffe betids paa Jernbanen. De kjørte altsaa bort, og jeg var atter ene.

123

Onsdag var en angstfuld Dag! Min Broder havde skrevet mig til, at paa denne Dag vilde Ligkisten ankomme til Bonderup. Uro og Smerte vare nærvædt at sprænge mit Bryst. Ved enhver Lyd, enhver Vogns Kjørsel foer jeg op og løb til Vinduet. Jeg havde sat mig saa fast i Hovedet, at min Broder vilde indfinde sig med Kisten; da derfor denne omsider ankom om Aftenen Kl. 8 uden ham. da var min Kraft borte, og opløst i Taarer følte jeg mig saa forladt, saa ensom, saa ulykkelig, at jeg tabte al Ligevægt i Sindet. Under denne Fortvivlelse greb jeg atter det Eneste, vi stakkels Mennesker have at ty til: Guds Naade og Barmhjertighed. Jeg kastede mig ned for min Frelser og anraabte om hans Bistand. Jeg greb min Psalmebog og slog den op paa det første det bedste Sted, idet jeg bad Herren selv vise mig de Ord, der kunde lindre og trøste mig. Og mit Øie faldt paa følgende Psalme:

Bevar, o Gud! i Naade mig,
At aldrig jeg forsager;
Kun til vort Gavn du viselig
Tilsteder Nød og Plager.
Giv mig, at skye hvert Utaals Ord;
Thi du er Gud, og jeg er Jord,
Som ei med dig bør trætte.

Hielp mig, thi selv jeg kan det ei,
Min Ængstelse at dæmpe!
Styrk mig, mens jeg paa trange Vei
Til Maalet frem skal kæmpe.
Den glade Tanke trøste mig,
Al vise Gud! at faderlig
Du elsker den, du tugter.

Thi holder jeg saa fast ved dig;
Du bød mig selv at haabe.
Jeg veed, du ikke lader mig
Forgieves til dig raabe.
Jeg veed, jeg er i Prøvens Stand.
Jeg veed, du baade vil og kan
Dig over mig forbarme.

Ja, min Frelser, den kjærlige, milde, naaderige, pegede selv denne Psalme ud til mig. Jeg bad, og han gav. Og se, lettet, taalmodig kunde jeg nu drage min Aande, der forinden havde truet med at sprænge mit Bryst. Lovet være Herren i al Evighed!

124

Torsdag den 30te kom min Broder til Bonderup for at føre Heibergs Lig til Kjøbenhavn, hvor det skulde bisættes i Holmens Kapel indtil Begravelsesdagen. Da jeg fra Vinduet saae Vognen kjøre bort, da følte jeg først ret, at min Ven for stedse her paa Jorden var taget fra mig. Saa længe hans Lig hvilte under det samme Tag som jeg, syntes jeg endnu at besidde ham. Nu syntes mig, var Døren for vort Samliv først uigjenkaldeligt lukket.

Jeg vandrede nu ene om, stærkt optaget af mine mange Minder og de Tanker, som disse Minder vakte, sankende Planter til den Krans, der skulde smykke hans Kiste. I Omegnen havde jeg erhvervet mig nogle smaa, fattige Børns Venskab; disse sluttede sig nu til mig, og deres Venlighed og naive Tale gjorde mig godt. Disse Smaa hjalp mig nu i flere Dage fra Morgen til Aften med at sanke Tusinder af smaa, fine Markblomster, Straa og Grene med deres pragtfulde Efteraarsfarver, lige fra det dybe brune til det purpurrøde, tilligemed et Mylr af de skønneste store, blaa Forglemmigeier, som denne Egn var saa rig paa. Vi havde efterhaanden opdyngtet i en aaben Lade store Masser af Blomster og Løv, og medens jeg nu bandt den rige Krans, rakte de smaa Hænder mig snart denne, snart hin lille Plante, idet de udbrøde: "Se, Frue, er denne ikke sød!" Vor Herre sender os ofte Trøst og Hjælp, som vi selv ikke kunne udfinde. Havde jeg staaet her ene i denne Lade og bundet min Krans, da havde disse Timer vist knuget og nedtrykket mig i det dybeste Tungesind; nu bleve de mig lettede ved disse Smaas Venlighed og Hjælp. De glade Barnestemmer, de milde Øine, hvormed de rakte mig Blomsterne, gøde Balsam i mit Sind og gjorde dette alvorlige Arbejde lysere og mildere midt i al sin vemodige Smerte. En skjønnere Krans har jeg aldrig bundet! Blomsterne fødte sig saa skjønt, at jeg med Glæde fandt den værdig til at smykke en ridderlig Digtters Baare.

Søndag Morgen besøgte jeg den lille Landsbykirke, og mangt et Ord af Præsten var som Svar paa mine stille Tanker og gjorde mig godt. Det er det Velsignede ved Evangelierne, al der i disse altid findes Svar paa vore Tanker, enten de bevæge sig i Glæde eller Sorg. Opad Dagen ankom min inderligt kjære Veninde, Bispinde Martensen, ledsaget af den lille Josepha. Hun havde alt tidligere tilbudt mig atter at komme for at dele min Ensomhed med mig i denne tunge Tid og blive saa længe hos mig, som jeg ønskede. Med Glæde tog jeg mod dette Tilbud; ikke faa Andre havde tilbudt mig det Samme, men jeg kjendte Ingen, hvis stille, beroligende Omgang kunde være mere for mig end denne elskværdige, trofaste Venindes. Hun kom Dagen før Heibergs Begravelse og blev modtaget af mig som en Trøstens Engel.

Dagen efter, Mandagen den 3die September, paa samme Klokkeslet som Gudstjenesten holdtes ved Begravelsen i Byen. læste hun for mig Martensens 125 Tale over Heiberg, som han havde givet hende med. Hvilket Indtryk denne skjønnede Tale gjorde paa mig, den sørgende, ensomme Efterladte, hvis dybe Savn føltes hver Time paa Dagen, kan vel Enhver forstaa*.

Følgende Sang af Hertz blev afsunget ved Jordefærden:

Det varme Hjerte har hørt op at banke,
Hans Haand er kold, og Øiets Lys er slukt,
Forløst er Sjælen, og den dybe Tanke
Fra Jorden løftet i dens sidste Flugt.
I Midnatstimen, i den stjerneklare,
Urania sig nærmed til sin Ven;
Hun tog hans Haand: "Vor Vandring skal besvare
De Tvivl, hvortil din Forskning gav sig hen!"
Ak, hendes Stjernekrans var svøbt i Flor!
Med Sorg hun drog ham fra en sorgfuld Jord.

Thi vel hun vidste, aldrig at erstatte
For os var denne Aand, der nu drog bort.
Hos os var Tabet, hos de Efterladte,
Tab af det Herlige, vi kaldte Vort.
Og Tabet Alles var: thi han, der haged
At løse Livets Gaader, Tvivlens Baand,
Endog den Ringeste han har beriget,
Selv denne styrket har hans lyse Aand,
Og Rig og Fattig, eens til ham i Gjæld,
Blev qvæget af hans muntre Lunes Væld.

Og han, den sjeldne Mester, vi berømme.
Saa dyb i Tale, liflig i sin Sang,
Et kjærligt Sind gik ud fra Hjertets Strømme -
Kun Slethed uden Skaansel han betvang.
En evig Krands skal om hans Minde slynges!
Siig ei, han hørte til en ældre Tid;
Thi fjerne Fremtids-Slægter skal forynges
Som i hans Sang, saa i hans Tales Vid.

Men vi, hvem gavmild han saa Meget gav,
Til Tak vi har kun Taarer ved hans Grav.

*
- 126

Aldrig var det bleven saa klart for mig som i dette Øieblik, hvad et Eftermæle, en Aerkjendelse af en kjær Afdød indeholder for Trøst for den Efterlevende. Det, at Alle tage Del i Ens Sorg, at man klager over hans Bortgang,

"Det är at tråtsa glömskans sjö,
Att lyftas som en grönklädd ö
Ur djupet af dess bölja,
Det är att dö och dock ei dö."

Hans Værker ere ikke fulgte med ham i Graven; for Digterværker er den sande Udødelighed at være gaaede ind i Nationens Bevidsthed.

Nu, ved Digterens Død, kom Aerkjendelsen af, hvad Heiberg havde været for sin Nation, til en varm og fyldig Udtalelse fra saa godt som alle offentlige Organer. Digt paa Digt lød over den afdøde Sanger, Kritiker og Philosoph. Paa forskellige Steder i Broderlandene gaves Mindefester til hans Ihukommelse. Fra Christianias Scene udtalte en hans Muse nærbeslægtet Digternatur, før Opførelsen af "Everhøi", sig i følgende skjønne Digt:

JOHAN LUDVIG HEIBERG. ***Prolog*** **ved Opførelsen af "Elverhøi" paa Christiania Theater.**

Der er et Hlidskjalf i det Høie sat,
En Tind for rige Syner over Norden,
Hvor Lysning falder selv ved dunkel Nat
Med Varsler, frelsende for Fædrejorden.
I Aanders Kreds, som er om Varden stillet,
Seer Nordens Brødre folk sit Forbunds-Thing,
For hvem det Skilte staaer i sluttet Ring
Og Fjeld med Slette i et samlet Billed.

Og kan det glemmes i et taaget Nu,
Der slører Høidens Tegn og Sagas Blade,
Det kjendes dog, det kommes dog i Hu,
Naar En af Kredsen kaldes fra sit Stade.
En Taage atter fra vort Blik er gleden,
Og Norden skatter dobbelt i sit Savn,
Og løfter høiere, med evigt Navn,
Den danske Skjald, der nys er vandret heden.
127 I Kamp han opsteg paa den steile Sti,
Og dog saa lifligt har hans Harpe tonet;
thi mens han higen', var han aandig fri,
Og under Kampen ridderlig forsonet.
Blandt Tidens Lynglimt og dens vilde Veer
Han blev sin Tankes Ledestjerne tro,
Og fandt sit Alt i Harmoniers Ro,
Fordi han var en Sanger og en Seer.

Og mens han forsked' med en rastløs Aand
Og stod paa Høiden i et livfuldt Stille,
Han bandt med Skjønheds underbare Baand
De vidtadskilte Syner til sit Snille.
Med klare Træk i Speilet af hans Lune
Stod Døgnets friske Billed i hans Hjem,
Og lige klart hans Aand har manet frem

Det sunkne Trylleslot af Sagnets Rune.

Og drog der Skyer om hans Aftenstund,
Og blev han glemt fast mellem Tidens Helte,
Han veg dog ei fra sine Syners Grund,
Og bar endnu sit Runesværd ved Belte. 20
Og see, nu staaer han dog med krandsset Pande,
Fordi han, løftet over Had og Strid,
Har vinket Slægten i en larmfuld Tid
Til Freden i det Skjønne og det Sande.

Mens denne Scene sørger ved hans Grav
Og vil sit Offer til hans Urne bære,
Skal Mindets Toner, som hans Kunst os gav,
I Hallen atter stige til hans Ære;
Men tør vi lytte til de gyldne Strenges,
Hvor Nordens milde Alvorsstemme boer,
Skal og et trofast Løfte finde Ord,
Som Fjeldets Hilsen til det danske Vænge:

De tvende Nordens Folk, hvem samme Sprog
Og Seklers Samliv inderligt forbinder,
Vil holde fast som i en Pagtens Bog
Hinandens store aandelige Minder.
128 Den danske Daad skal i sit Eftermæle
Ei gaae forgjæves til vor Klippekyt;
Lydt vil den kalde os med Blodets Røst,
Og vække Gjenklang og for Tanken dvæle.

J. S. Welhaven.

Følgende med min hele Sjæl disse Udtalelser om hans Minde levede jeg stille paa Bonderup i fortrolige Samtaler med den Veninde, der kjendte ham saa godt og satte ham saa høit baade som Menneske og som Digter.

En Morgen, da jeg i mit Sovekammer stod ene ved Vinduet og stirrede tungsindig op paa den tomme Storkerede, hvis Beboere ved deres Bortfærd havde varslet mig saa ilde, kom pludseligt tre Storke flyvende, stillede sig et Øieblik midt i Gaarden, svang sig atter op i Luften og forsvandt. Jeg studsede og troede, at dette Syn var et Foster af min Phantasi; thi saa sildigt paa Aaret ses sjeldent endnu Storke. Jeg foer ud til en Karl, der stod i Gaarden og saae op mod Himlen, og spurgte: "Saae jeg feil? Stod her ikke for lidt siden tre Storke?" - "Jo," svarede Karlen, "jeg staaer netop og ser efter dem, thi jeg troede ikke at skulle se flere Storke i Aar, de ere jo fløjne bort fra alle Tage her omkring." Jeg gik atter ind, glad betagen af dette Syn, idet der vaktet et Haab hos mig, jeg selv ikke forstod; jeg kunde ikke komme bort fra den Tanke, at disse tre Lykkefugle vare sendte mig til Trøst i min betyngede Sindsstemning, som om de vilde sige: "Fat Mod! Gud sender ofte Trøst ad sælsomme Veie!" - Det er nu ikke min Mening, at Herren selv sender slig Trøst, men jeg tror, jeg kan ikke lade være at tro, at der gives gode, himmelske Mellemvæsener, der ynkes over de sorgfulde Mennesker og ofte paa mange Maader sende dem Haab og Trøst, naar de kun forstaa at se og gribe Trøsten. Jeg tror endnu, at de tre Storke virkelig vare en Bebudelse af noget Godt, der skulde komme, uagtet jeg den Gang ikke begreb, hvori det skulde bestaa. Senere har jeg fattet Betydningen af disse tre Lykkefugle, der kom flyvende som et Varsel om, hvad der skulde hjælpe mig igjennem min øvrige, ensomme Tilværelse.

Den Trøst, som min Venindes Nærværelse var for mig, skulde hurtigt berøves mig. En Dag kom der Brev, at Martensen pludselig var bleven syg; hun ilede nu i Angest til Byen for at pleie ham, og jeg blev atter ene. Det hjalp paa denne Ensomhed, at der neppe gik nogen Dag, hvori jeg ikke modtog kjærlige, trøstende Breve fra mine Venner og Veninder, ja selv fra mig Ukjendte, der delte og forstode min Sorg og mit Tab; Breve, jeg gjemmer som en kjær Skat, og som det altid rører mig at gjennemlæse, da de alle udtale, hvor høi Pris de have sat paa at have kjendt en 129 Personlighed som Heibergs. Her et lille af disse Breve, et al" de sidste, jeg modtog fra den Mands Haand, der med det varmeste Venskab havde fulgt mig saa godt som hele mit Liv igjennem.

Min datterlig kiære Hanne!

Vilde Du ikke finde det ukiærligt, om jeg taus lod disse Sorgens Dage gaae forbi, ikke sendte Dig en eneste deeltagende Linie? maaskee vilde Du skaansom lade Alderens Svaghed bære Skylden?

Men jeg føler din Sorg, kiæreste Hanne, og deeltager deri saa inderligt, som det er den Gamle muligt, der ved denne Leilighed kalder saa mange kiære Minder tilbage - fra din tidlige Ungdom - fra dit første

Theaterliv - fra dit Ophold hos Heibergs Moder - fra de første Aar i dit Ægteskab og fra de senere Dage saalænge jeg endnu deeltog i Selskabslivet, og modtoges venligt i Eders lykkelige Hiem.

Hvad Humboldt fortæller om sin Broder, at han paa Dødsleiet sagde: "bald werde ich bei der Mutter sein, Einsicht haben in eine höhere Weltordnung" - kan anvendes paa Heiberg! ogsaa han er nu hos sin Moder, kan skue meget af det, han her stræbte at kiende.

Mange deeltagende Hierter finder Du i min lille Kreds; paa Louise, som just var tilstede, da jeg modtog Dødsbudskabet, gjorde det et dybt Indtryk, og fra Ingeborg, der er hos Jonna, fik jeg i dette Øieblik et Brev i den Anledning, der vidner om den Bedrøvelse hvormed hun modtog Efterretningen.

Gud bevare Dig. min kiære Hanne!
Behold i kiærlig Erindring
din gamle faderlige Ven
Collin .
d. 30. Aug. 1860.

Paaskjønnelsen af Heiberg var endelig ogsaa naaet til dem, der tidligere havde været meget karrige med at udtale den, ja, havde ligefrem været hans Modstandere, hvis Dadel altid var paa rede Haand. Nu talte man i en saa modsat Tone, at man ikke utydeligt gav at forstaa, at alle vi, der altid havde set op til ham, ikke havde gjort det nær nok. Naar først den Misundte er kommen dertil, at Verden kan naa ham med sin Medlidenhed, da er han fredlyst.

Et Brev ligger her for mig fra Hertz, Svar paa et, jeg havde skrevet til ham i denne Anledning. Han forstod min Klage, thi ogsaa han var En af dem, mod hvem man altid i fuldt Maal lagde Kulde for Dagen, men sjældent et varmt Ord, der kunde glæde, opmuntre og styrke til nyt Arbeide. Maaske dette hans Brev vil tydeliggjøre Et og Andet i denne Henseende.

130

Kbh., d. 7. Sept. 1860.

Bedste Fru Heiberg!

Hvorledes skal jeg takke Dem for Deres kjære Skrivelse? Saadanne Ord, fra en saa dyrebar Haand, ere i Sandhed velgjørende. Det er en varm Luftning under den Kulde, der møder En fra saa mange Kanter; det er trøstende, styrkende, vederqvægende Ord.

Jo, kjæreste Veninde, jeg har vidst, har allerede i en Række Aar vidst, at jeg i Heiberg havde en sand, en hengiven Ven, med de velvilligste Følelser for mig. Hans Maade var ligesaa lidt som min at udtale dette ved alle Leiligheder eller med mange Ord; men desmere Betydning tillagde man hver lille Yttring af ham. Dengang De 1856 kom tilbage fra Deres Reise, var tilfældigviis et Brev, jeg tilskrev ham, det første, han modtog, og han svarede mig, "at han ansaae det for et godt Omen, at han strax ved sin Hjemkomst hilsedes af en gammel Ven, med hvem han i saa mange Henseender følte sig beslægtet." Og i flere andre Breve, mest angaaende Novellen "Johannes Johnsen" har han udtrykt sig paa lignende smukke og venskabelige Maade. Disse Breve. disse Bevidnelser af en Mand, jeg nærede saa stor Hengivenhed for, og til hvis Indsigt jeg havde saa megen Tillid, disse Breve ere mine Skatte. Jeg har allerede for en Tid siden gjemt dem for sig selv, tilligemed flere Breve fra Dem og Andre, der ere mig dyrebare; og jeg tager dem nu og da frem, naar jeg trænger til at styrkes og opmuntres. Mit Liv har fra vort Bekjendtskabs første Dag været nøie forbundet med Heibergs og Deres. Jeg kan sige med Sandhed, at jeg i alle disse forløbne Aar Intet har skrevet, uden at jeg tænkte mig hans Dom derover og glædede mig til hans mulige Bifald; og at jeg med hans Dom tillige tænkte mig Deres, derpaa har De havt mange Beviser.

Deres Sorg har jeg Intet at sætte imod; Deres Harme over endeel af Publikums Slethed er desværre altfor retfærdig. Naar vi ere døde, bæres vi paa Hænderne - ofte af de Samme, der før stødte os fra sig. Men del maa være Deres Trøst, at man, og jeg mener, allerede en Stund før vor Vens Død, er kommen til Besindelse; og at i al Fald nu et heelt Folks Klage, saa dybtfølt og fra saa mange Sider udtalt, er et Vidnesbyrd om, at han har levet og vil leve fort i det Folks Erindring, han digtede og virkede for.

- - - Endnu engang takker jeg Dem ret af Hjertet for Deres Brev. Dets Udtalelser ere for mig som en Deel af vor tabte Vens Testamente, et aandeligt Efterladenskab fra en Mand, hvis Liv har været af den største Betydning for mig, hvis Venskab var min Lykke.

Deres gamle, uforandrede og
hengivne Ven

H. Hertz .

131

Jeg fortabte mig nu ganske i min Ensomhed, dens Stilhed, dens Ro. At flytte ind til Byen og afbryde denne Ensomhed var det, jeg af Alt følte mindst Lyst til, til Trods for de idelige Opfordringer fra mine hengivne Venner om dog at afbryde dette ensomme Liv. Men saa ofte jeg tænkte herpaa, gøs jeg tilbage. Ak, naar jeg i de stille Efteraarsaftener ene sad paa Havetrappen, indhyllet i mit Shawl, og fordybede mig i

Betragtningen af den tindrende Stjernehimme, hvis Kloder Heiberg havde elsket saa høit, da fløde mine Taarer stille, og idelig maatte jeg nynne den ædle Sanger Geijers herlige Melodi til Atterboms skjøne Ord:

"Stilla, o stilla!
Somna från storm och snö!
Ensliga lilla,
Nu är det tid att dö!
Kallt är kring dal och sjö;
Stilla, o stilla!

Stunderna ila,
Snart du den sista ser;
Hvila, o hvila!
Vissna, som andra fler! -
Hjerta, hvad vill du mer?
Hvila, o hvila!"

Ja, jeg var ene! Herren havde sagt: "Jeg vil føre hende ud i Ørkenen for at drage hende nærmere til mig og blive ene, ganske ene med hende" - og han drog mig til sig, og jeg følte Sandheden i de Ord: "*Naar Jorden vorder fattig for os, da vorder Himmelen rig*".*

Et lille Selskab skjænkede gode Aander mig dog i denne Ensomhed. Selskabet bestod i et lille fattigt Pigebarn paa 6 Aar fra et af de smaa Huse i Omegnen, hvori en fattig Arbeidsmand boede med Kone og 7 Børn. Et af disse, den lille Julie, en blond, rødkindet lille Pige med klare, himmelblaa Øine, havde kastet sin Kjærlighed paa mig og søgte mig altid op paa mine ensomme Vandringer, hvor hun da kom mig imøde med Haanden fuld af Markblomster, idet hun sagde: "*Dem skal De have*." Hun tog mig da troskyldig i Haanden og fulgte mig, ihvor jeg saa gik hen. Naar hun da fæstede de lyseblaa Øine paa mig og meddelte de smaa Tanker, der bevægede sig i det lille, gullokkede Hoved, da gød hendes barnlige Tale Fred og * 132 Ro i mit Sind. Med hver Dag fattede jeg større og større Kjærlighed til dette Barn. Ofte listede hun sig mod Aften hen til min Bolig, hvor hun da stod bag en Busk eller et Træ og kigede frem, indtil jeg tilfældigvis opdagede hende. Jeg var da ofte forundret over, at denne lille Pige i Tusmørke ene turde vove sig saa langt fra sit Hjem, og var ofte ængstelig, naar hun atter forlod mig for ene at vandre ad Landeveien over Markerne tilbage dertil. En Aften, da hun sildigere end ellers skulde vandre hjem, turde jeg ikke lade den Lille gaa ene og fulgte hende derfor til hendes Bolig. Her stod Moderen speidende i Døren, ængstelig over hendes Udeblivelse. "Jeg veed ikke, hvad jeg skal gjøre ved Julie," sagde hun til mig, "hun taler og tænker ikke paa Andet end Fruen. - Vil du altid blive hos Fruen?" vedblev Moderen. Med et høit og bestemt "Ja!" løb hun atter hen til mig og greb min Haand.

Hvor gjerne havde jeg ikke taget dette Barn til mig for bestandigt. Men jeg havde ofte tænkt over det, at tage fremmede Børn til sig, og var kommen til den bestemte Anskuelse, at i saa Fald maatte deres Forældre være døde og de ingen Søskende have, thi at rive et fattigt Barn ud af sine naturlige Omgivelser fra Forældre og Søskende, der skulde vedblive at leve i Fattigdom, medens en Enkelt opdrages i gode Kaar, forekom mig ligefrem umoralsk. Et saadant Barn, der med Et rykkes helt over i en helt ny Tilværelse, begaar let den Synd, naar hun bliver voksen Dame, at skamme sig over sin fattige, ringe Slægt, og hvad der saaledes skulde være en Lykke for det, bliver en Ulykke. Men vemodig forlod jeg altid den lille Julie, naar jeg sagde hende Farvel, og hun med kjærlige Øine fulgte mig saa langt. indtil jeg var ude af Syne. Ak nei, tænkte jeg, dette tør jeg ikke. Vor Herre maa sende mig forladte Børn, der staa ene, uden Forældre. Gjør han ikke dette, da maa jeg finde mig i at vandre min ensomme Vei gennem Livet og trøste mig med, at saadan er hans Villie.

Man trængte nu stærkere og stærkere ind paa mig om at afbryde min Ensomhed for at opfylde de Forpligtelser mod Theatret, jeg for saa kort Tid siden paany havde paataget mig, Forpligtelser, for hvilke jeg nu gyste tilbage. Hvor vi stakkels Mennesker dog altid komme tilkørt med vore Forudbestemmelser og Beslutninger! I mange Aar havde jeg bestemt udtalt for mig selv, at ifald Døden skulde berøve mig Heiberg, da vilde jeg afbryde min Virksomhed i en Kunst, der krævede et let og glad Sind. Og nu! saa kort efter at man havde bortryddet Alt, hvad der satte sig imod, at jeg gjenoptog min Virksomhed; man havde bygget og stolet paa min Samvirken i Saisonens Repertoire! Vilde man ikke anse det som et Slags Forræderi af mig at svigte den Tillid, man havde viist mig? Jeg følte som en Centnervægt, at jeg her stod lige overfor en Pligtopfyldelse, som jeg ikke uden stor Dadel kunde 133 bortstøde; og dog spurgte jeg mig selv Dag og Nat, hvorledes det skulde blive mig muligt atter at optage denne Virksomhed. Jeg vaandede mig ved Tanken herom, og jeg forelskede mig mere og mere i Ensomheden og i mine Grublerier. Jeg kunde fristes til paa dette Sted at indføre nogle af de Tanker, som dengang faldt mig i Pennen; men ved nu atter at gennemlæse dem, forekomme de mig dog at have et alt for individuelt Præg til her at meddeles.